

Istraživačko novinarstvo: definisanje, značaj, šta nije istraživačko novinarstvo, metode, profesija i njeni rizici, istorijat

Dubinski intervju

Istraživački intervju

Intervju u istraživačkom novinarstvu je izvor informacija.

Cilj intervjuja je da se:

dodatno provjere prikupljeni podaci (POTVRDA IZ JOŠ
JEDNOG IZVORA)

otvori novi mogući put, krak u istraživanju

iznudi priznanje aktera

dovedu u neprijatnu situaciju osobe za koje se
pretpostavlja da kriju podatke ili štite osobu
odgovornu za situaciju koja se istražuje ili iz straha ili
iz emotivne vezanosti.

Dubinski intervju

Dubinski istraživački intervju dozvoljava upotrebu svih elemenata drskog novinarstva čak i one koji nijesu uvijek primjereni javnoj statusnoj komunikaciji:

optuživanje,
provociranje,
izazivanje emocija...

Dubinski intervju

Primjer uobičajenih pitanja za ovaj tip intervjuja koja novinari u drugim situacijama ne postavljaju

Zar Vas nije sramota, grize li Vas savjest....

Priznajte da li ste ukrali taj novac, jeste li Vi korumpirana osoba...

Ko vam je pomagao..."

Dubinski intervju

Primer uobičajenih pitanja:

“Da li ste vi učestvovali u utaji poreza...”

Odnosno sugestibilno

“Znali ste za utaju poreza, ali iz konformizma ili straha nijeste reagovali, zar ne???”

Dubinski intervju

Novinari istraživači intervjuišu iste aktere i po nekoliko puta u određenim vremenskim razmacima.

Svaki put osnaženi informacijama koje su u međuvremenu prikupili postavljaju djelimično ista, a djelimično nova, drugačija pitanja.

Dubinski intervju

Kako pronaći izvore, osobe koje ćete intervjuisati?

Izgradite vlastitu mrežu izvora. Pohranite podatke o svakoj osobi koja vam je već bila izvor (proširite popis i na ostale osobe iz svog profesionalnog života). Iznenadićete se kako će vam to biti korisno.

Povremeno kontaktirajte ranije izvore. Možda neki od njih ima ideju za novu priču, možda neko zna neki novi izvor.

Razmislite o mogućim izvorima za priču. Ako priču ne realizujete odmah, ne bacajte spisak mogućih izvora.

Dubinski intervju

Kako pronaći izvore?

Slijedite trag novca...Tamo su važni izvori.

Koristite i čuvajte sve vrste imenika, kataloga i sličnih specijalizovanih izdanja. Sva su imena potencijalni izvori.

Neka vas jedan izvor vodi ka drugome. Na kraju razgovora uvek pitajte: znate li neki drugi izvor koristan za temu?

Uvek pitajte izvor želi li nešto da doda (koliko god to glupo izgledalo i u klasičnom medijskom intervjuu se ne koristi).

Dubinski intervju

Kako pronaći izvore?

Ponekad izvori čekaju da ih pitate nešto određeno. Baš to se može pokazati izuzetno važno.

Uvijek zahtijevajte od izvora dokumente za njegove/ njene tvrdnje ili da vas uputi gdje dokumente možete tražiti.

Pitajte izvore znaju li nezavisne izvore koji bi mogli potvrditi njihove informacije.

Pisani izvori uputiće vas na usmene izvore (korištene u dokumentima).

Dubinski intervju

Kako pronaći izvore?

Pažnja ! ! ! Često vam izvori samo ponavljaju ono što postoji u dokumentima. Ali...ne uvijek. Koristite ih!

Koristite izvore "iz prve ruke". Ako citirate dokument citirajte ga izvorno.

Ako želite da citirate nečiju izjavu iz objavljenog intervjua provjerite citat kod intervjuisanog i tražite komentar ukoliko je to naravno moguće. Istovremeno važno je da provjerite da li je ta osoba još uvijek pravi izvor.

Dubinski intervju

Kako pronaći izvore?

Svoje izvore pitajte – dakako "off the record" - za mišljenje o drugim (javnim) izvorima (posebno za istu priču). Tako provjeravate motive svojih izvora, njihov kredibilitet, nezavisnost, stručnost i ugled na području o kojem je riječ.

Podijelite iskustvo sa izvorima (pogotovo sa žrtvama). Postajete tako sami sebi "izvor iz prve ruke", sa mogućom foto i audio dokumentacijom. Nalazite potencijalne nove izvore.

Dubinski intervju

Uputstva

Sa izvorima treba biti pažljiv, ali prema njima treba biti i kritičan.

Razgovor treba pripremiti.

Ako podatak nije moguće provjeriti – odustanite od njega. Ako ga iz bilo kojeg razloga odlučite da iskoristite budite iskreni: jasno napišite da podatak nije bilo moguće provjeriti (i zbog čega).

Dubinski intervju

Uputstva

Informacijama vašeg izvora suprotstavite različite informacije o istoj temi iz drugih izvora. Učinite to u razgovoru s izvorom, ali i u konačnoj priči.

Izvor koji odbija da pruži informaciju uvjerite da je u njegovom interesu prikazivanje njegove strane priče.

Zaštitite svoje izvore (bez obzira o kome se radi). Uvijek jasno raščistite šta možete citirati, a šta koristiti bez citiranja ili čak bez navođenja izvora.

Dubinski intervju

Uputstva

Zapamtite da vaš izvor može izgubiti posao (ponekad i život). Budite odgovorna osoba.

Posebno štitite “slabe” izvore koji to ne mogu sami (npr: bolesne i one koji nijesu svjesni kakve posljedice može izazvati njihovo istupanje u javnosti).

Ne dozvolite “jakim” izvorima da manipulišu vama i vašom medijskom kućom. Ne pristajte na ucjene davanjem “off the record” informacija u zamjenu za odustajanje od informacije koju tražite.

Dubinski intervju

Uputstva

Upozorite ih da ćete objaviti priču bez obzira na njihov stav.

Ako koristite “off the record” informaciju osnažite je “pratećim” dokazom.

Pokušajte da dogovorite što preciznije imenovanje izvora (npr: izvori bliski vladi - vrlo visoki vladin funkcioner).

Dubinski intervju

Uputstva

Neki moćni (čak i korumpirani) izvori mogu vašu istragu smatrati prijetnjom za sebe i svoj položaj. Pokušajte od njih izvući informaciju, makar i na prevaru.

Prikupljajte informacije od izvora skriveno ili lažno se predstavljajući jedino ako je riječ o izuzetno važnim informacijama čije objavljivanje može pridonijeti opštem dobru ili spriječiti zlo. U protivnom gubite vjerodostojnost kod izvora, kolega i javnosti.

Dubinski intervju

Uputstva

Budite lojalni prema izvorima. Budite korektni i prema “neprijateljskim” izvorima. Čak i “neprijatelji” moraju biti sigurni da će citati biti ispravni.

Prije objavljivanja priče provjerite sa izvorima jeste li ih citirali korektno. Zapamtite: trebaće vam ti izvori neki drugi put. Nikada nekome od izvora ne pokazujte cijeli tekst prije objavljivanja, čak i kada izvor smatra da takav stav nije korektan.

Dubinski intervju

Uputstva (Don Ray)

Jasno upozorite intervjuisanu osobu na moguće negativne posljedice po njega/nju ako odbije razgovor. Dajte do znanja da nećete odustati od teme zbog njegovog, njenog odbijanja, te da eventualno kasnije demantovanje nikada nema jednaku vrijednost.

Ostvarite povjerenje intervjuisane osobe:

- ne budite agresivni
- izbjegavajte riječi “okidače”

Dubinski intervju

Uputstva (Don Ray)

Objasnite da ste profesionalno zainteresovani i da nemate privatnih motiva za istraživanje i objavljivanje podatka.

Koristite kratka pitanja: jedna rečenica – jedno pitanje.

Insistirajte na jasnim odgovorima

Dubinski intervju

Uputstva (Don Ray)

Ne izbjegavajte naizgled “glupa” pitanja. Odgovori mogu biti važni.

Pripremite spisak pitanja koja moraju biti postavljena.

Kontrolišite razgovor, ne dajte intervjuisanoj osobi da ga razvodni ili da izbjegava prave odgovore o temi.

Dubinski intervju

Uputstva (Don Ray)

Budite pripremljeni za sve moguće pokušaje intervjuisane osobe da preuzme kontrolu nad razgovorom.

Slijedite svoja pitanja.

Tražite dodatne odgovore i objašnjenja nedorečenog.

Dubinski intervju

Uputstva (Don Ray)

Uvijek iznova postavljajte pitanja: zašto? kako?

Predvidite kako će intervjuisana osoba reagovati na pitanje.

Tražite da intervjuisana osoba objasni kontradikcije u svojim odgovorima, zahtjevajte konkretne odgovore.

Dubinski intervju

Saveti za dobar intervju (Don Ray)

Proučite sve o sagovorniku prije nego što stupite s njim / njom u kontakt.

Razmislite o njegovim pogledima na stvari. Šta bi nju / njega moglo motivisati na razgovor?

Pazite na zamke. Kojim pitanjem ili ličnim nastupom ćete ohladiti sagovornika?

Sami zakažite intervju. Izbjegnite posrednike. Gotovo nikad nećete uspjeti preko posrednika.

Dubinski intervju

Kada zovete nekoga prvo recite: Dobar dan, ovde _____ iz _____ (novine ili stanice). Imate li malo slobodnog vremena ? Ovakva ljubaznost se itekako isplati.

Nemojte započinjati razgovor ako sagovornika niste oslobodili svih strahova.

Za početak mu/joj ponudite nešto. Na primer: “Reći ću vam šta sam do sada saznao, saznala”.

Ako je sagovornik odmah spreman, morate i vi biti spremni.

Sagovornik može lako promeniti mišljenje, ili ga neko može odgovoriti od intervjuja.

Dubinski intervju

Ne donosite olako sud o toj osobi. Ponašajte se prema njoj / njemu kao da je prijatelj nekoga do koga vam je stalo.

Nemojte se pogrešno predstavljati ili davati obećanja koja ne možete ispuniti.

Nemojte biti nepošteni. Ako nijeste odličan lažov, teško ćete se izvući. A ako ste zaista dobar lažov, onda promijenite profesiju.

Ne bojte se da ćete ispasti neznalica. Dobar novinar ne mora sve znati. On/ona mora jedino znati kako da uči. Uvek budite spremni da nešto novo naučite.

Dubinski intervju

Gledajte sagovornika u oči i pokazujte zanimanje za ono što govori.

Da biste dobili savršene citate ili snimke, NE postavljajte pitanja. Umjesto toga upućujte zahtjeve koji će rezultirati celovitim mislima: “Kažite mi nešto o vašem obrazovanju...” “Zanima me vaša povezanost sa...” “Opišite vašu reakciju na...” “Kažite mi šta se desilo pet minuta prije tog događaja, zamislite tu scenu ponovno i prođimo je zajedno...”

Dubinski intervju

Izbegavajte u pitanjima reči kao što su KO, ŠTA, KADA, GDE, ZAŠTO, KAKO.

One prečesto završavaju kratkim i nepotpunim odgovorom.

One su ključne za prave a ne istraživačke intervjuje.

Na primer: “Zašto ste to uradili”. Odgovor: “Zato što sam bio ljut”. Bolje je: “*Koji razlog stoji iza toga što ste...*”.

Dubinski intervju

“Probudio sam se tako jedno jutro, toliko ljut na čitav svijet, da sam se osećao...”

Ili: “Ko vas je to naučio?”. Odgovor: “Moj otac”.

Bolje je: *“Kažite mi nešto o načinu na koji ste došli do tog saznanja (ne Kako)...”*

“Moj otac je bio najbolji kaskader južno od Dunava. Čvrsto je odlučio da budem njegov nasljednik”.

Dubinski intervju

Nemojte postavljati pitanja na koja se odgovara sa DA ili NE, ili pitanja koja obavezuju na izbor - tipa: “Da li...to ILLI ILLI...to”.

Kada vaš sagovornik prestane da govori, sačekajte najmanje trideset sekundi u tišini.

Navedite sagovornika da u toj napetoj pauzi osjeti potrebu da prekine tišinu.

Dubinski intervju

Najbolji odgovori i citati doći će od samog sagovornika, a ne kao odgovor na vaša pitanja.

Slušajte pažljivo šta sagovornik govori.

Ne brinite o sljedećem pitanju. Ako slušate, ono će doći samo od sebe.

Dubinski intervju

Ako ne možete da smislite sljedeće pitanje, jednostavno kažite: “Hmm, interesantno. Kažite mi nešto više o tome”.

Ne pišite pitanja unaprijed.

Ako baš morate, napišite glavne teme i ključne riječi na jednom papiru.

Dubinski intervju

Ne prekidajte sagovornika.

Koristite i gestove da biste sagovorniku pokazali odobravanje.

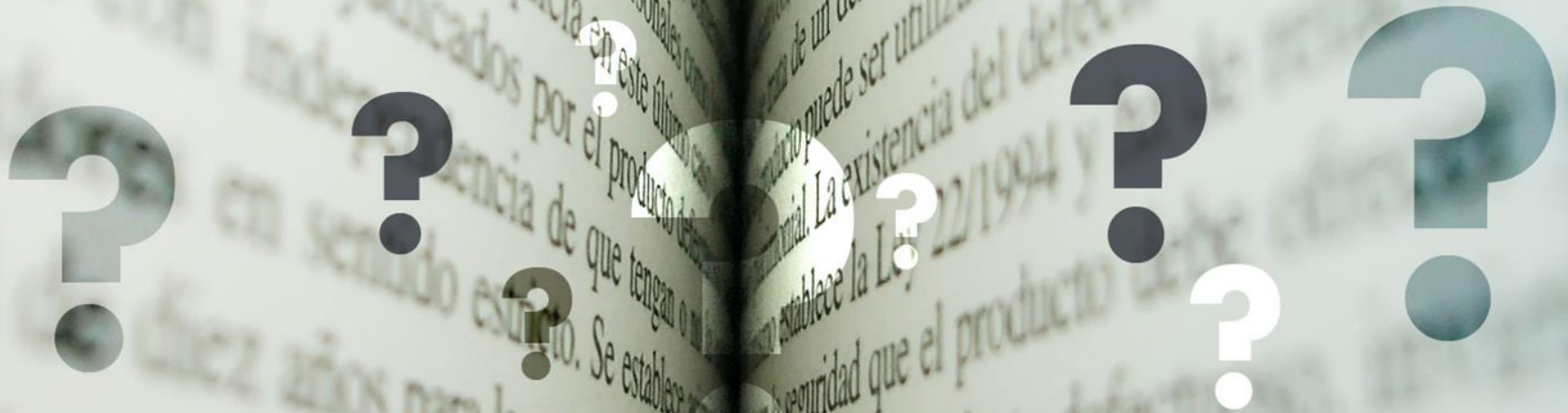
Pitajte sagovornika kakav mu je bio stav prije nego što se taj neki događaj desio.

Pitajte ga šta je osjećao kada se to dogodilo.

Dubinski intervju

Uvek pitajte sagovornika sa kim biste još mogli razgovarati o datoj temi.

Obavestite sagovornika kada će priča biti objavljena ili emitovana.

Istraživačko novinarstvo: definisanje, značaj, šta nije istraživačko novinarstvo, metode, profesija i njeni rizici, istorijat

Tip intervjuisanih osoba

Pričalica

Tip **većitog pričalice je osoba koja uvijek ima šta da kaže**. Uživa da se pojavljuje u medijima, rado se eksponira u svim prilikama. Ne propušta mogućnost da se eksponira.

Podvrste:

“Sliku svoju ljubim” koji uvijek priča samo o sebi, svojim uspjesima i iskustvima.

Izazivač – koji ekscentričnim nastupima u medijima provocira svoj naredni nastup..

Egzibicionista – ne bira sredstva da privuče pažnju medija i javnosti.

Pričalica

Opasnosti:

Ovaj tip osoba nijesu baš najbolje rješenje za intervjuisanu osobu jer su nekritičkim pojavljivanjem u medijima zasitili auditorij.

Oni su pogodni jedino za slučaj da su sve druge opcije otpale pa se novinar nađe u škripcu jer pred emisiju nema sagovornika.

Ovi intervjui su rijetko veoma uspješni.

“Zašto baš ja”

Uvijek pokušavaju da nađu razloge da NE učestvuju u intervjuu.

Čak i u situaciji kada javnost očekuje da nešto izjavi jer je od interesa za cijelu naciju teško pristaju na pojavljivanje u medijima.

Do detalja im treba objašnjavati koji je medij za koji daju intervju, kada će tačno početi, koliko će trajati, koja će tačno pitanja biti postavljena, obavezno traži autorizaciju novinskog teksta i da se intervju unapred snimi ako su elektronski mediji u pitanju.

“Zašto baš ja”

Podtipovi

Sumnjičava osoba – u svemu pa i u pozivu na intervju traže skriveni smisao, provokaciju. Skloni da veoma ljubazno na najmaštovitije načine izbjegnu novinare. Odbiće intervju nekoliko puta samo da bi testirao novinarsku upornost koja se obično na kraju isplati.

“Zašto baš ja”

Podtipovi

“Nemam šta da kažem” – VAMA novinarima – neprijatnija osoba od prethodnog.

Zbog loših iskustava ne cijeni novinare. Stoga da ne bi bio loše protumačen ovaj sagovornik daje preduge uopštene odgovore, podjednako neutralne tako da nikoga ne mogu povrediti. Rezultat dosadan intervju.

“Zašto baš ja”

Podtipovi

“**Ja sam profesionalac**” – umjereno izbjegavaju novinare, paze da ne zaguše medije svojom pojavom.

Poznaju tehnike davanja intervjua, drže se teme i dovoljno su atraktivni i kompetentni da bi bili zanimljivi.

Ljubazni i lijepo vaspitani, ali drugi intervju neće dati istom novinaru ako je nezadovoljan učinkom prvog.

Zahtijeva od novinara temeljnu pripremu i ako procijeni da ste kompetentna i odgovorna osoba možete očekivati dugoročnu saradnju.

Kapitalac

San svakog novinara.

Rijetko dostupna osoba posebno mladim neafirmisanim novinarima.

Objedinjuju u svojoj ličnosti sve elemente za izazovan, atraktivan intervju:

aktuelnost teme

dobru informisanost

Kapitalac

San svakog novinara.

Retko dostupna osoba posebno mladim neafirmisanim novinarima.

Objedinjuju u svojoj ličnosti sve elemente za izazovan, atraktivan intervju:

šarmantnost u komunikaciji

zvučno ime ili VIP status

ne boje se nezgodnih i provokativnih pitanja

naprotiv smatraju ih izazovom

Kapitalac

San svakog novinara.

Retko dostupna osoba posebno mladim neafirmisanim novinarima.

Ove osobe su svesne svog značaja i vode računa da ne preteraju sa pojavljivanjem u medijima.

Imaju problem sa nedostatkom vremena.

Kad ga konačno izdvoje za intervju ukoliko novinar dođe loše pripremljen neće mu oprostiti.

Intervju =

znatiželja+informisanost+hrabrost

Orijana Falači, jedna od najpoznatijih novinarki ikada na svijetu, specijalistkinja za intervjuisanje:

“Intervju nikada ne podleže strogim pravilima, uhodanim sistemima. U većini slučajeva ne zavisi od intervjuisane osobe, već od intervjuera. Intervju zavisi od mašte, hrabrosti, tipu inteligencije i kulture, ukratko od osobnosti novinara koji radi intervju!”

Intervju =
znatiželja+informisanost+hrabrost

Uputstva:

Intervjuiše se za auditorijum, a ne za sebe.

Važno je unaprijed odrediti svrhu i cilj intervjuja.

Odlučiti koliko će te ili da li ćete uopšte pripremiti osobu unaprijed za kontroverzna pitanja.

Ako ste se odlučili za drski intervju pazite da ne upadnete u zamku i na kraju okrenete auditorijum protiv sebe, uvijek postoji opasnost od saosećanja sa gubitnicima.

Intervju =
znatiželja+informisanost+hrabrost

Uputstva:

Intervju nije prostor i vrijeme u kojem vi treba da pokažete koliko znate o temi, događaju ili osobi već da izmerite količinu informacija koju ćete uvrstiti u pitanja da bi sagovorniku ostavili dovoljno prostora za odgovor.

Intervju =
znatiželja+informisanost+hrabrost

Uputstva:

Bez obzira da li želite da srozate ili podignete imidž intervjuisanoj osobi budite uvek uljudni jer ste vi domaćin tog intervjuja i zastupate medij za koji se intervju daje.

Ako jednu osobu izvređate ni druge vam neće odgovoriti na poziv da budu intervjuisani.

Može se napraviti atraktivan intervju i bez vrijeđanja sagovornika.